

Papierska, Blandyna

Medycyna w życiu M. Kopernika

Notatki Płockie 18/2-71, 33

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Medycyna w życiu M. Kopernika

Mikołaj Kopernik szerokiemu ogółowi znany jest jako światowej sławy astronom, twórca nowego nieba.

Jako astronomowi ludzie nauki poświęcili Kopernikowi najwięcej prac, badań, rozpraw.

Pierwszym okresem, który zdecydował o jego zainteresowaniach, dalszych losach i wiedzy, są studia w Akademii Krakowskiej, specyficzne środowisko, a także nowe prądy napływające z Włoch i znajdujące w bujnie rozwijającym się życiu Krakowa wspaniałą glebę.

Tu też powstają zaczątki bogatej biblioteki Kopernika. Ogromny zbiór ksiąg, uzupełnionych w późniejszym okresie dziełami za granicą, własnoręczne notatki, które zwykł na nich umieszczać Kopernik, dają obraz wszechstronnych zainteresowań naszego astronoma.

We Włoszech studiuje prawo na Uniwersytecie w Bolonii, ale przed otrzymaniem tytułu doktora dekretów w Ferrarze, ukończył w Padwie dwuletnie studia medyczne ze stopniem licencjata, który to uprawniał go do wykonywania praktyki lekarskiej.

Biorąc pod uwagę, iż w tym to czasie prawo kościelne zabraniało klerykom trudnienia się lecnictwem, zadajemy sobie pytanie, co skłoniło kapitułę do wyrażenia zgody na podjęcie przez Mikołaja Kopernika studiów medycznych?

Poglądy w tej sprawie są różne. Prowe — znany biograf M. Kopernika twierdzi, iż zgoda podyktowana została ogólnym brakiem lekarzy, według zaś Gąsiorowskiego „zwyczajem było, aby w każdej kapitule znajdował się lekarz kanonik”. W 1953 r. Flis podaje, że „bez obawy można zaryzykować twierdzenie iż za życia swego Kopernik był bardziej znany jako lekarz, niż jako astronom”.

Medycyna interesowała Kopernika. Świadczy o tym szereg dzieł lekarskich nabytych dla własnego użytku. Część tych książek pokrytych jest własnoręcznymi zapiskami Mikołaja Kopernika, są to recepty, nazwy jednostek chorobowych, lub wyszczególnione narządy jak to ma miejsce w „Practica medicinae” z 1490 r.

W innej książce, Jana Mesue (1502 r.) pt. „Opus medicinale cum expositione Mondyni” w rozdziale dotyczącym schorzeń jamy ustnej, znajdujemy zapisaną przez Kopernika receptę „przeciw gniciu dziąseł: wziąć orlika asów 2 albo 1,5 asa, ruty 1 as i zrobić odwar w dosta-

tecznej ilości wody... dodać miodu i przesączem myć dziąsła rano i wieczorem, a potem namaszczać zawsze obwiązując takim mazidłem i węz białko i rutę, rozetrzyj, następnie precedź przez czysty gąganek, dodaj sproszkowanego zielonego spizu, nasmaruj tym dziąsła ile trzeba, po wzmiankowym przemyciu — i temu leduwie cokolwiek dorówna. Wypróbowane”.

Inna recepta znajduje się na okładce książki Euklidesa „elementa geometrica” w Upsali (Szwecja) i jest typową receptą średniowieczną, zawiera m. in. drogic kamienie, jak koral, szmaragd, srebro, złoto. Czy Kopernik zanotował ją jako osobliwość (Szumowski), czy też przepisywał ją zamożnym pacjentom, nie wiemy.

Zainteresowania lekarskie Kopernika, szły w parze z wiadomościami o astrologii. „Lekarz bez astrologii jest jak niewidomy bez przewodnika” tak pisał znany astrolog norymberski Johan Schoner, chcąc odzwierciedlić swój stosunek do Kopernika — lekarza.

Łączenie astrologii z medycyną było powszechnym zwyczajem „lekarz musiał wiedzieć jaki mają wpływ gwiazdy na losy pacjenta i na zioła, z których sporządzano leki. Osobliwe to było pomieszczenie zabobonu ze źle interpretowanym doświadczeniem, gdyż właściwości lecznicze ziół rzeczywiście nieraz zależą od pory, w której zostały zebrane” — St. Grzybowski.

Mikołaj Kopernik był lekarzem biegłym i cenionym, sumiennym i bezinteresownym, który dobro pacjenta przeceniał nad własne ambicje, nie wstydząc się w trudniejszych przypadkach chorobowych prosić o pomoc innych lekarzy m. innymi Jana Treslera, Hieronima z Torunia. Leczył nie tylko dostojników kościelnych, ale serdeczną opieką otaczał chorych z ludu, dostarczając im jednocześnie leków. W swej pracy lekarza wysunął „oryginalną koncepcję, iż ilość dozowanych leków powinna być oparta na obliczeniach matematycznych i proporcjonalna do ciała pacjenta” — St. Grzybowski.

Życie Mikołaja Kopernika jako badacza, myśliciela, obserwatora i wielkiego uczonego, stanowić będzie po wsze czasy jedną z najpiękniejszych kart w historii naszej ojczyzny.

Na tle bogactwa zainteresowań, badań i odkryć, postawa Kopernika jako lekarza, choć nie jest tak wielka, to jednak w całokształcie jego życia i pracy nie można jej pominąć.